

Rapport fra vurderingsutvalget for skjønnlitteratur for barn og unge 2021

Fakta om påmeldinger og innkjøp/statistikk

Generelt 2021:

Automatisk ordning:	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
Parallellutgave	88	75	9
Kun p-bok	43	37	6
Nynorsk	18	17	-
Bokmål	113	95	15
Forfatter - kvinne	72	61	9
Forfatter - mann	57	50	5
Debutant	26	20	4
Titler vurdert av ekstraleser	4	3	1
Totalt	131	112	15

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

Selektiv ordning:	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
Parallellutgave	12	-	9
Kun p-bok	30	7	9
Nynorsk	3	2	-
Bokmål	39	5	18
Forfatter - kvinne	22	5	14
Forfatter - mann	18	1	4
Debutant	28	3	12
Totalt**	42	7	18

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

Antall påmeldte og innkjøpte titler siste 3 år:

Automatisk ordning:	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
2021	131	112	15
2020**	114	94	13
2019**	120	97	17

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

** Kategori 1

Selektiv ordning:	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
2021	42	7	18
2020**	24	4	17

2019**	53	10	27
--------	----	----	----

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

** Kategori 2

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag i 2021 – automatisk ordning:

Forlag	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
BODONI FORLAG AS	1	-	1
BOOEKA VULKANISTERNA AS	1	-	-
CÁLLIIDLÁGÁDUS AS	1	1	-
CAPPELEN DAMM AS	22	21	1
DREYERS FORLAG OSLO AS	2	2	-
FAKKEL FORLAG AS	1	-	1
FLAMME FORLAG	3	3	-
FORLAGSHUSET I VESTFOLD AS	1	1	-
FORTELLERFORLAGET Finn Valgermo	2	1	1
GEIRR LYSTRUP	1	-	1
GYLDENDAL NORSK FORLAG AS	25	23	2
H ASCHEHOUG & CO W NYGAARD AS	21	20	1
J M STENERSENS FORLAG AS	1	1	-
KAGGE FORLAG AS	3	3	-
KAPABEL FORLAG AS	1	1	-
KOLOFON FORLAG AS	1	-	1
KONTUR FORLAG AS	1	-	1
MAGIKON FORLAG ANS	1	1	-
MANGSCHOU AS	1	1	-
PIGGSVIN FORLAG AS	1	-	-
SKAMLØST FORLAG AS	2	-	1
SONICA MUSIC SONIA LOINSWORTH	1	-	-
STIFTINGA DET NORSKE SAMLAGET	14	14	-
STRAWBERRY PUBLISHING AS	1	-	1
Tussilago forlag	2	-	2
UTENFOR ALLFARVEI FORLAG AS	2	2	-
VIGMOSTAD & BJØRKE AS	11	10	1

Forlag	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
VIGMOSTAD & BJØRKE AS AVD ST OLAVS GATE OSLO	6	6	-
WIGESTRAND FORLAG AS	1	1	-
Hvor mange forlag totalt	131	112	15

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag i 2021 – selektiv ordning:

Forlag	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
ABC-COMPANY E-SKUVLA AS	1	-	1
ANNE SEM-JACOBSEN	1	-	1
BEDREVI – WINNINGAH	1	-	1
CÁLLIIDLÁGÁDUS AS	2	1	1
CAPPELEN DAMM AS	1	1	-
CHANGELEADER NABAGGALA	1	-	1
DAVVI GIRJI AS	2	-	1
ELEMENT FORLAG / KRISTIN BORTOLOTTI	1	1	-
FORFATTER ERLING PEDERSEN	1	-	1
FORLAGET MARVIN AS	1	-	1
HELGA ERIKSEN	1	1	-
HELLVIK FRA ORD TIL HANDLING	1	-	1
IDUT AS	2	1	1
J STUDIO - TOR JOHANSEN	14	-	1
KRISTIN RIBE	1	-	1
KULTURBINGEN FORLAG HARALD TROØYEN	1	-	1
NIDAM NAJJAR	1	-	-
PETTER A. JENSEN	1	-	-
REIDUN MELLEMM	1	-	-
RØNNINGS HILDERVINGE	1	-	1
SHELLY MERCEDES VILLANGER	1	-	1
SILJE ECKERMANN ROSTVÅG	1	-	1

Forlag	Påmeldt*	Innkjøpt	Avslått
SKRIVEAKADEMIET SOLBERG	1	1	-
T.ELVESTAD	1	-	1
WOWBOK AS	2	1	1
Hvor mange forlag totalt	42	7	18

* Avviket mellom Påmeldt, Innkjøpt og Avslått skyldes titler som er avvist eller trukket.

Om utvalget

Utvalget har i 2021 hatt følgende medlemmer:

- **Faste medlemmer:** Anne Horn (leder), Ahmed Akef Khateeb, Anita Steigre, Atle Hansen og Inger Lise Belsvik
- **Vara:** Monika Steinholm
- **Ekstralesere:** Morten Olsen Haugen og Svein Nyhus

Utvalget har som tidligere år vært bredt sammensatt av representanter for de relevante deler av det litterære feltet. De faste medlemmene kommer fra akademia og fra biblioteksektoren, fra forfatterkollegiet og forlagsbransjen. Ett medlem har erfaring som anmelder, bl.a. i Barnebokkritikk.no, ett har lang erfaring som barnebibliotekar, med formidling av billedbøker, barnebøker og bøker for ungdom, ett har i flere perioder sittet i Det litterære råd i Norske barne- og ungdomsbokforfattere og i ankenemnda og i vurderingsutvalget i Kulturrådet, ett har erfaring som barnebokredaktør og forlegger og ett er illustratør og barnebokforfatter. Varerepresentanten er forfatter, mens ekstraleserne er hhv. litteraturkritiker og bibliotekar og forfatter/illustratør.

I forbindelse med gjennomgangen av innkjøpsordningen for skjønnlitteratur ble retningslinjene for ordningen endret, suppleant-rollen ble gjort om til to ekstralesere, og vurderingsutvalget ble utvidet med ett fast medlem.

Utvalget har hatt 9 møter for produksjonsåret 2021.

For den automatiske ordningen leses hver tittel av et leseparti på to. Lesepartiene varierer tilfeldig, med unntak av at billedbøkene alltid er vurdert av et utvalgsmedlem med spesialkompetanse på bildebøker. Lesepartiene leverer sine innstillinger til utvalgsmøtene. I tilfeller med uenighet i lesepartiet er vurderingen utsatt, og boka leses av et tredje utvalgsmedlem. Ved ytterligere tvil/uenighet, koples ekstraleserne inn. Vedtak fattes fortløpende i hvert møte året igjennom.

For den selektive ordningen ble det i første halvår fattet fortløpende *foreløpige* vedtak. Deretter ble det foretatt en prioritering, og endelig vedtak ble sendt administrasjonen ved slutten av første halvår. For annet halvår ble alle titler på lista vurdert samlet og prioritering foretatt innenfor budsjettammen.

Det er benyttet ekstralesere på fire titler.

Det er innhentet én konsulentuttalelse (ved gjendikning av lyrikk).

Trender og tendenser i påmeldte og innkjøpte titler

Det er krevende å skille ut enkelttema som dominerer årsproduksjonen. Bøkene vurderes individuelt, sammenliknes ikke og settes ikke opp i kategorier. Det er den litterære kvaliteten på hver enkelt bok som vurderes.

Tematikker i årets bøker for barn og ungdom spenner like bredt som tidligere. Det handler om vennskap, om å bli forlatt, om forhold til foreldre og nye familiekonstellasjoner. Skal ett poeng trekkes fram, må det være spørsmålet om kjønnsidentitet. Flere bøker handler om følelsen av å være født i feil kropp, og om hvordan en selv eller omgivelsene forholder seg til dette. Gjennomgående behandles fenomenet seriøst og på en måte som det er grunn til å tro at vil være tankevekkende og skape sympati og forståelse hos leseren. Og kanskje også debatt.

Sjangre: Her er det ingen påfallende utvikling i forhold til tidligere år. De fremadskuende dystopiene er kanskje færre i barne- og ungdomslitteraturen, i motsetning til i voksenlitteraturen der enkelte peker på dette som en tydelig trend (gjennom flere år). Til gjengjeld har vi fått noen påfallende sterke eksempler på bøker som griper direkte inn i aktuell problematikk. Eksempler verdt å nevne er Øystein Stenes andre bok i trilogien om Alm, *Drømmenes orden*, om klimakrise, miljøødeleggelse og virusspredning, Espen Dekkos spennende *Pyrocumulus*, om klima og totalitære samfunn, Tiger Gartés *Dette dreper oss* (også klima) og Erlend Skjetnes *Eit anna blick*, Bragevinner og Kritikerprismominert, om papirløse asylsøkere.

Skrivestiler: Språklig er det lite som skiller seg ut. Realistiske framstillinger dominerer, med allvitende fortellere og jeg-fortellere – alt forekommer. De fleste forfattere holder seg i skinnen når det gjelder bruk av slang, som raskt kan gå ut på dato. Én bok utmerker seg stilistisk, eller «tar den helt ut», nemlig Ellen Sofie Lauritzens *Må ha katt*, som virker imponerende autentisk og gjennomført i sin bruk av engelske ord og uttrykk, språklige vendinger, forkortelser fra sosiale medier osv.

Fra 2020 er lyrikk som forlagene selv har definert som rettet mot barn og unge blitt påmeldt og vurdert av dette utvalget. I 2021 dreier det seg om 2 titler, begge innkjøpt.

Forlagene: Én nykommer utmerker seg blant de etablerte forlagene, nemlig Flamme forlag, med 3 påmeldte titler, alle innkjøpt, deriblant den før nevnte *Eit anna blick* av Erlend Skjetne. Ca. 43 % av bøkene meldt på av forlag på den selektive ordningen er avslått, mens det for de 131 bøkene meldt på av etablerte forlag er 11 % avslag.

Fellestrekk blant titler som får avslag/blir underkjent: Som statistikken viser er det den selektive ordningen som dominerer blant de underkjente titlene. Det viser tydelig at ethvert manuskript trenger en kompetent redaktør og et kvalifisert forlagsmiljø. Det gjelder først og fremst behandling på manusnivå, men også i utformingen av den trykte boka. Flere ganger

ser vi brukbare bokideer og ansatser gå til spille fordi forfatteren ikke har fått god nok støtte til å utvikle manuskriptet. Det kan være snakk om å lage et plot eller en historie som holder, karakterer som engasjerer, eller språklig og teknisk ferdigstilling. Det kan være grunn til å spørre om denne ordningen bidrar til at det utgis (og meldes på) et større antall bøker som først har vært avvist på ett (eller flere) etablerte forlag.

På den automatiske ordningen har bøker som underkjennes få fellestrekk. Det har forekommet avslag av bøker i serie der seriekonseptet er blitt tydelig presset og oppfølgingen lite vellykket. Ett problem kan være at forfatteren har hatt et for tydelig pedagogisk eller didaktisk siktemål, og at dette har overskygget den skjønnlitterære verdien. Ordet «terapiskrivning» har også vært nevnt. Enkelte titler tilfredsstillende, etter utvalgets mening, ikke kravet om å være «i dialog med de målgruppene de ønsker å kommunisere med» (jf. utvalgets retningslinjer). Altså at det synes å være et misforhold mellom den aldersgruppa boka som helhet later til å henvende seg til og de samme barnas (antatte) forestillingsverden. Noen er rett og slett ikke godt nok skrevet.

Avveininger og dilemmaer som gjør seg gjeldende i vurderingsarbeidet: Et åpenbart dilemma i vurderingsarbeidet er om det er bokas litterære kvalitet som skal veie tyngst, eller «nytteverdien», f.eks. i biblioteksammenheng. Gjenstand for diskusjon er også forholdet mellom den skrevne teksten og illustrasjonene. Det kan for eksempel dreie seg om en velskrevet bok hvor illustrasjonene trekker ned, eller motsatt, en bok hvor teksten vurderes som svak, men hvor illustrasjonene er av svært god kvalitet.

Utvalgets tanker om ordningens rammer og innretning

Utviklingstrekk i feltet og tendenser i bøkene/søknadene: Spørsmålet om manglende samsvar mellom utvalgets vurderinger og mottakelsen i andre fora har tidligere vært oppe til debatt, særlig i forbindelse med at en bok utvalget underkjente, ble nominert til Brageprisen (2019). I årets produksjon ser det ikke ut til å ha vært slike diskrepanser. For eksempel har alle de skjønnlitterære bøkene som er nominert til Kulturdepartementets priser, fått positiv vurdering av utvalget.

Endringer i ordningen: Fra 1.1.2021 ble den tidligere innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur (for barn og unge) delt opp og erstattet av to nye ordninger: Den automatiske innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur for barn og unge og Den selektive innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur for barn og unge. Den automatiske fortsatte som før, mens de tidligere kategori 2-bøkene ble skilt ut og vurdert for seg, og mulige innkjøp ble prioritert innenfor en gitt budsjettamme. Dette synliggjorde de selvpubliserte titlene, som med den gamle ordningen dukket opp innimellom titlene fra de etablerte forlagene. Dermed ble forskjellen på kvalitet mellom de etablerte og de selvpubliserte enda tydeligere. *Avslagsprosenten*, som tidligere hadde vært problematisert, gikk naturlig nok dramatisk ned for de etablerte, men økte tilsvarende for de selvpubliserte.

Fortsatt blir alle bøker, under begge ordninger, seriøst og grundig vurdert. Og som før bruker utvalget mer tid på behandling av bøker som til slutt finnes for svake for innkjøp enn på de opplagte innkjøpstitlene. Men med de to nye innkjøpsordningene er det blitt lettere å påvise skillet mellom det som er «godt nok» og det som ikke er det. Og selv om bøkene på den selektive ordningen vurderes etter samme mal som de på den automatiske, er det en ikke

ubetydelig bonus at ordningene – og avslagsprosenten – tydelig viser verdien av en profesjonell, ansvarlig utgiverpraksis og av kompetent redaksjonelt arbeid.

Fra 1.1.2021 ble utvalget også styrket med et nytt medlem i tillegg til de opprinnelig fire, et medlem med spesialkompetanse på visuelle uttrykk. Dette medlemmet er samtidig rutinert og erfaren når det gjelder vurdering av alle typer barne- og ungdomslitteratur, og har vært en absolutt styrking av utvalget som helhet.